3.ÜNİTE

KUR’AN-I KERİM’İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD

(Bismillahirrahmanirrahîm.)

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Furkân suresinin 32. ve Müzzemmil suresinin 4. ayetlerinin anlamını Kur’an-ı Kerim mealinden okuyunuz.
2. Kur’an'ı güzel okuyan bir kârinin okuyuşunu interaktif öğretim materyallerinden dinlerken yüzünden de takip ediniz. Okuyucunun uzatarak okuduğu yerlere dikkat ediniz.
3. Kur’an'ı güzel okuyan bir büyüğünüzle “Kur’an'ı Güzel Okumanın Önemi ve Kur'an'ı Güzel Okumada Öğreticinin Rolü” üzerine röportaj yapınız. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Tecvidin Tanımı, Amacı ve Önemi

Sözlükte bir şeyi güzel yapmak ve süslemek anlamına gelen tecvid, Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okuma kurallarını içeren bir ilimdir. Daha özel bir tanımla **tecvid**, Kur'an harflerinin mahreç ve sıfatlarını ele alan ilimdir. Bu ilmin konusu, Kur'an-ı Kerim'in harfleridir.[1]

Yüce Allah, Kur'an'ın "tertil" üzere indirildiğini bildirmiştir.[2] **"Kur'an'ı tertil üzere oku!"**[3] emriyle de Peygamberimize ve onun şahsında bütün Müslümanlara bir sorumluluk yüklemiştir. Ayette geçen "tertil" kelimesinin manasını Hz. Ali (r.a) "harflerin güzel çıkarılması ve durulacak yerlerin iyi bilinmesi"[4] şeklinde açıklamıştır. Bu sorumluluğun farkında olan âlimler "Kur'an'ı ağır ağır, tane tane, harflerin hakkını vererek ve anlayarak okumanın önemi" üzerinde durmuşlar, Peygamberimiz ve sahabilerin Kur'an okuyuşlarındaki uygulamaları tespit ederek "Tecvid İlmi"ni sistematik hâle getirmişlerdir.

YORUMLAYALIM

SAKARYA TÜRKÜSÜ

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya...
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak.
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
Her şey akar: Su, tarih, yıldız, insan ve fikir...
Oluklar çift: Birinden nur akar, birinden kir.
Akışta demetlenmiş büyük, küçük, kâinat...
Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!
Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne?
Kurşundan bir yük binmiş köpükten gövdesine
...

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile, s. 399.)

Yukarıda şiirin tamamını, "Çile" adlı kitaptan bulunuz. Bir arkadaşınızdan önce gelişigüzel, sonra da vurgu, tonlama ve duraklara dikkat ederek okumasını isteyiniz. İki okuyuş arasındaki farkı yorumlayarak Kur'an'ın tecvidli ve tecvidsiz okunması arasındaki farkı ile de karşılaştırınız.

Kur'an-ı Kerim, Allah (c.c) tarafından Arapça olarak indirilmiştir. Kur'an'ın lafızları, içindeki yüce manaları koruyan bir mahfaza durumundadır. Kur'an'ın lafız ve manalarındaki bütünlüğün korunması için öncelikle lafızları düzgün okunmalıdır. Bu da onun belirli kurallara göre okunmasını zorunlu kılmaktadır. Peygamberimiz Kur'an'ı tecvidli olarak okumuştur. Sahabe-i Kiram ve onlardan sonra gelen bütün nesiller de Kur'an'ı tecvidli okumaya ayrı bir özen göstermişlerdir.

Tecvid ilminin amacı, Kur'an'ın indirildiği şekilde okunmasını sağlamaktır. Tecvid kurallarını uygulayan kimse, Kur'an'ı doğru bir şekilde okuyarak hatalı ve yanlış okuyuşlardan korunmuş olur.

Kur'an lafızlarının doğru ve güzel okunmasını sağlayan kuralları bize tecvid ilmi öğretir. Dolayısıyla tecvid, Kur'an tilavetinin ayrılmaz bir özelliğidir. Kur'an'ın lafız ve manalarındaki ahenk ancak tecvid kurallarına uygun bir okuyuşla ortaya çıkar.

1 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 76.
2 bk. Furkân suresi, 32. ayet.
3 Müzzemmil suresi, 4. ayet.
4 İbnü'l-Cezeri, en-Neşr fi Kıraati'l-Aşr, C 1, s. 209.

2. Tecvidi Öğrenmede Öğreticiye (Fem-i Muhsin) Olan İhtiyaç

Tecvid ilmi hem teorik hem de pratik yönü olan bir ilimdir. Tecvidin teorik kısmı, Kur’an’ı doğru ve güzel okumayı sağlayan kurallarıdır. Pratik kısmı ise bu kuralların Kur’an okuma esnasında uygulanmasıdır.

Her derste iyi bir öğreticiye ihtiyaç olmakla birlikte, uygulamaya ağırlık verilen ve sanat yönü bulunan dersler için öğretmen, vazgeçilmez bir unsurdur. Bu yönüyle meslek dersleri içerisinde öğretmene en çok ihtiyaç duyulan ders, tecvid ilminin uygulamalı olarak öğretildiği Kur’an-ı Kerim’dir.

Kur’an’ı doğru ve güzel okuyan mâhir (usta) okuyucuya “**fem-i muhsin**” denilir. Kur’an öğreniminde başarılı olabilmek için bir öğreticiden ders almak gerekir. Çünkü bir öğreticiden ders almayan Kur’an okuyucusunun harflerin mahreç ve telaffuzlarını tam olarak kavraması, tecvid kurallarını güzel bir şekilde uygulaması mümkün değildir. Unutulmamalıdır ki Kur’an-ı Kerim eğitimi, hoca merkezli bir eğitimdir ve başarının sırrı da buradadır. Program, kitap, eğitim materyalleri, teknik donanım ve fizikî şartlar öğreticinin daha verimli olmasını sağlayan yardımcı ögelerdir.

Kur’an-ı Kerim okurken yaptığımız hataların düzeltilmesi ancak bir öğretici ile mümkündür. O, bizim okuyuşumuzu kontrol eder. Harf ve kelimelerin doğru okunuşunu öğretir, gerektiğinde defalarca tekrar ederek hatalarımızı düzeltir. Özellikle, alışkanlık hâline gelen hatalarımızın tespiti ve düzeltilmesi Kur’an öğreticisinin büyük emeğini gerektirir.

Kur’an-ı Kerim’i güzel okumak için sesi kullanma becerisinin geliştirilmesine ve dudak talimine ihtiyaç vardır. Bunun için de Kur’an’ı tecvid kurallarına uygun olarak okuyan bir öğreticiden eğitim almanın yanı sıra sesli ve görüntülü öğretim materyallerinden faydalanmak da önemlidir. Bu tür materyaller bize kulak aşinalığı kazandırdığı gibi ezberlediğimiz bölümleri tekrar etme imkânı da sağlar.

TARTIŞALIM

Bir müzik parçasını kendi kendinize mi yoksa bir müzisyenden eğitim alarak mı daha iyi öğrenirsiniz? Tartışınız.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz, güzel Kur’an okuyan sahabilerden Abdullah bin Mes’ud’a (r.a) şöyle iltifat etmiştir: *“Kur’an’ı indirildiği gibi tatlı ve hoş bir şekilde okumak isteyen, Abdullah bin Mes’ud gibi okusun.”*

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, C I, s. 26.)

Yukarıdaki hadisi yorumlayınız.

Kur'an-ı Kerim'i erken yaşlarda öğrenmek oldukça önemlidir.

3. Uzatma (Med) ve Çeşitleri

Türkçede bazı heceler uzun sesle okunur. Örneğin "âlem" ve "hâkim" kelimelerindeki "â" ve "hâ" heceleri-ni, "hâlâ" kelimesinin ise her iki hecesini uzatarak söyleriz. Bunlar, Türkçedeki uzun sesli hecelerdir.

Türkçeden farklı bir fonetiği olan Kur'an dili, pek çok uzun sesli heceye sahiptir. Bunlardan bazısı Türkçe ve Arapça konuşmalardaki doğal uzatmalar kadardır. Diğer bir kısmı ise Kur'an'a özgü olarak daha fazla uzatılır. Bu uzun sesler sayesinde, Kur'an okuyuşunda çok hoş bir ahenk meydana gelir.

Harflerin uzatılarak okunmasına tecvid ilminde "**med**" denir. Bir harfin uzatılarak okunmasını sağlayan harflere de "**med harfleri**" denir. Bunlar vav (و), ya (ي) elif (ا) harfleridir. Bu harflerin uzatılabilmesi için iki şart vardır:

1. Elif, vav ve ya harfleri harekesiz (sakin) olmalıdır.

2. Vav'dan önceki harfin harekesi ötre (ـُـ و), "ya"dan önceki harfin harekesi esre (ـِـ ي), "elif"ten önceki harfin harekesi üstün (ـَـ ا) olmalıdır.

Med harfleri, önüne geldiği harfin doğal bir şekilde uzatılmasını sağlar ki buna "bir elif miktarı" denir. Bir elif miktarı; bir parmak kaldırma veya indirme süresini ya da bir "elif" diyecek kadar geçen zamanı ifade eder. Bu da yaklaşık olarak Türkçede "âlem" kelimesindeki ilk hecenin uzunluğu kadardır.

Harflerin bir elif miktarından fazla uzatılmasına sebep olan bazı harf ve işaretler vardır. Bunlara da "**med sebebi**" denir. Med sebebi, hemze ve sükûn olmak üzere iki tanedir.

NOT EDELİM

Med harfleri bazen gizli (mukadder) olur. Yani yazıda görülmez fakat okunur.

Med harflerinin gizli olduğu yerlerden bazıları şunlardır:

Uzatılan ötreli hû zamirinden (ـهُ) sonra gizli bir vav (و) vardır.

Örnek: عِنْدَهُ و – لَهُ و

Uzatılan esreli zamirden (ـهِ) sonra gizli bir ya (ي) vardır.

Örnek: عِلْمِهِ ي – بِهِ ي

Üzerinde asar işareti (ـٰ) bulunan harften sonra med harflerinden gizli bir elif (ا) vardır.

Örnek: اٰمَنَ – اٰيَاتٌ

Sonu iki üstün ile biten kelimeler üzerinde durulduğunda tenvinli olan kelime med yapılarak okunur ve bir elif miktarı uzatılır.

اَبَدًا ← اَبَدَا   عَلِيمًا ← عَلِيمَا

MED SEBEBİ

- Hemze (ا) (ء)
- Sükûn (ـْ)
  - Lâzımî Sükûn
  - Ârızî Sükûn

Hemze: Kur'an'da özel yazımı olan bir harftir. Kelime içindeki konumuna göre bazen uzun hemze (أ إ أُ) bazen de kısa hemze (ءَ ءِ ءُ) şeklinde yazılır.

Sükûn: Harekesizlik durumudur. Harekesiz harfe "**sakin harf**" denir. Cezim (ـْ), bir harfin sakin olduğunu gösterir.

İki çeşit sükûn vardır:

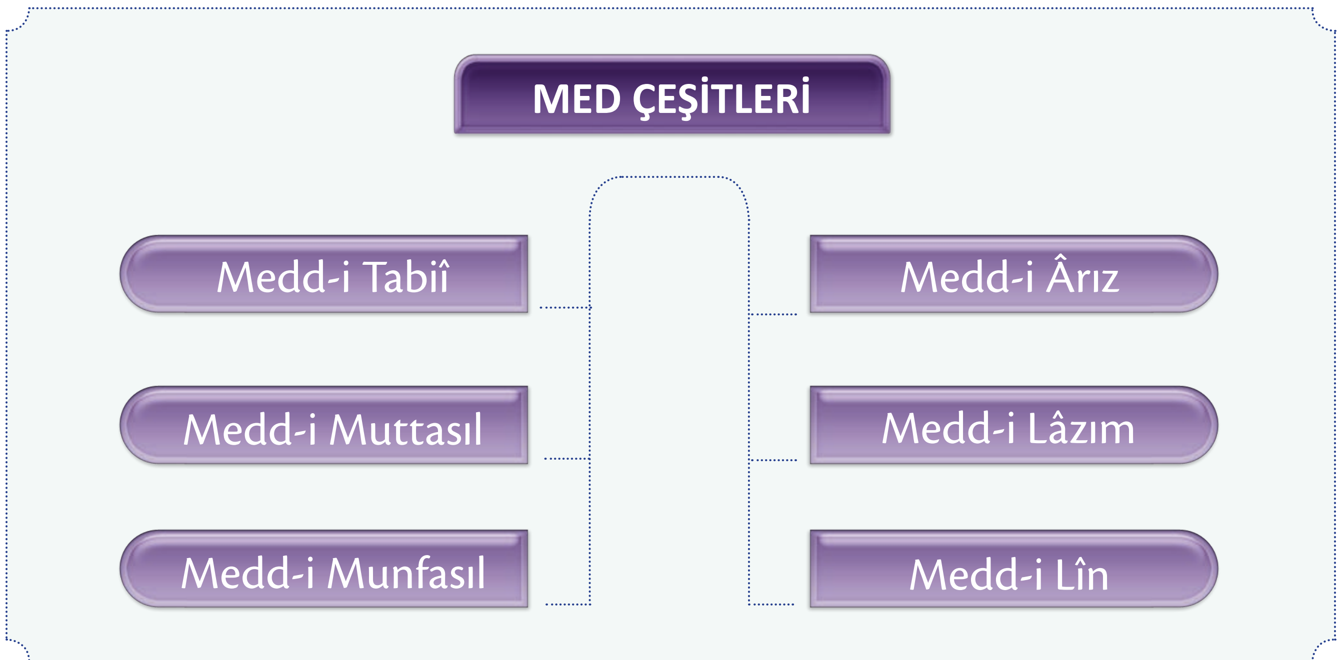
1. Lâzımî (kalıcı) sükûn: Hem durulduğunda hem geçildiğinde var olan sükûndur.

Örnek: آلْئٰنَ ve جَٓانٌّ kelimelerindeki cezimli ve şeddeli harflerin sükûnu, lâzımî sükûndur.

2. Ârızî (geçici) sükûn: Durulduğunda ortaya çıkan, geçildiğinde yok olan sükûndur.

Örnek: اَلْعَالَمِينَ kelimesinde durulduğunda üstün harekeli nun harfi اَلْعَالَمِينْ şeklinde cezimli olarak okunur. Eğer kelimede durulmazsa harf kendi harekesiyle okunarak sonraki kelimeye geçilir.

Tecvid ilminde medler, yukarıda bahsedilen med harfleri ve med sebeplerinin durumuna göre altı kısma ayrılır.

NOT EDELİM

Med (uzatma) sadece med harfleri ile meydana geliyorsa "aslî med", med harfleri ile birlikte med sebepleri (hemze ve sükûn) ile meydana geliyorsa "fer'î med" (ilave med) şeklinde de sınıflandırılmaktadır. İlave medler, Mushaf'ta harfin üzerine konulan ve ilgili harfin dört elif miktarına kadar uzatılaileciğini belirten yatay bir çizgiyle (ـٓ) gösterilir.

(bk. Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 205.)

3.1. Medd-i Tabiî

Med harfinden sonra med sebebi gelmezse **medd-i tabiî** olur. Medd-i tabiî, aslî med olarak da isimlendirilir.

Medd-i tabiînin uzatma süresi, bir elif miktarıdır.

Örnek: صَامَ

Bu örnekte:

Elif (ا) med harfidir.

Eliften sonra med sebebi, yani hemze veya sükûn yoktur.

Bu durumda medd-i tabiî meydana gelir.

Sad (ص) harfi, "sâ" şeklinde bir elif miktarı uzatılarak okunur.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

قَالَ - يَقُولُونَ - قِيلَ - اُوتِينَا - نُوحِيهَا

Yukarıda geçen medd-i tabiîleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

3.2. Medd-i Muttasıl

Med harfinden sonra hemze gelir ve hemze ile med harfi aynı kelimede bulunursa **medd-i muttasıl** olur.

Medd-i muttasıl dört elif miktarı uzatılır. Hızlı okuyuşta en az iki elif miktarı uzatılması gerekir. Medd-i muttasılın uzatılması vaciptir.

NOT EDELİM

Medd-i muttasılda hemze, genellikle kısa hemze (ءُ ءِ ءَ) şeklinde yazılır.

Örnek: جَٓاءَ

Bu örnekte:

Elif (ا) med harfidir. Eliften sonra med sebeplerinden hemze (ء) gelmiştir ve med harfi ile hemze aynı kelimededir.

Bu durumda medd-i muttasıl meydana gelir.

Cim (ج) harfi, dört elif miktarı uzatılarak okunur.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

طَٓائِرُكُمْ - اَلْبَلَٓاءُ - اُولٰٓئِكَ - جِيٓءَ - سُٓوءَ - ثَلٰثَةَ قُرُٓوءٍ

Yukarıda geçen medd-i muttasılları örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

3.3. Medd-i Munfasıl

Med harfinden sonra hemze gelir ve med harfi ile hemze farklı kelimede bulunursa **medd-i munfasıl** olur. Bir başka ifadeyle bir kelimenin sonunda med harfi bulunur, peşinden gelen kelimenin ilk harfi de hemze olursa medd-i munfasıl meydana gelir.

Medd-i munfasıl dört elif miktarı uzatılır. Hızlı okuyuşta en az bir elif miktarı uzatılması gerekir. Medd-i munfasılın uzatılması caizdir.

Örnek: يَٓا اَيُّهَا

Bu örnekte:

يَٓا kelimesinin sonundaki elif (ا) med harfidir.

Peşinden gelen اَيُّهَا kelimesinin ilk harfi ise hemze (اَ) dir ve med harfi ile hemze ayrı kelimelerdedir.

Bu durumda medd-i munfasıl meydana gelir.

Ya (ي) harfi, dört elif miktarı uzatılarak okunur.

NOT EDELİM

Medd-i munfasılda hemze, genellikle "uzun hemze" (اُ اِ اَ) şeklinde yazılır.

BULALIM

Bakara suresinin 2. sayfasındaki medd-i muttasıl ve medd-i munfasılları bulunuz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

وَمَٓا اُنْزِلَ – قَالُوٓا اٰمَنَّا – يَا بَنٖٓي اٰدَمَ – قُوٓا اَنْفُسَكُمْ – وَتُوبُوٓا اِلَي اللّٰهِ – اِسْمُهُٓ اَحْمَدُ

Yukarıda geçen medd-i munfasılları örnekteki gibi açıklayınız ve tecvidli olarak okuyunuz.

3.4. Medd-i Ârız

Med harfinden sonra ârızî (geçici) sükûn gelirse **medd-i ârız** olur. Medd-i ârız okuyuş hızına göre bir elif miktarından dört elif miktarına kadar uzatılabilir. Medd-i ârızın uzatılması caizdir.

Medd-i ârız, tûl okuyuşta dört elif miktarı, tevassut okuyuşta iki-üç elif miktarı, kasr okuyuşta ise bir elif miktarı uzatılır.

NOT EDELİM

Medd-i ârızın okunuşu, ârızî sükûnun bulunduğu kelimenin son harfinin harekesine göre değişir. Kelimenin son harfi, üstünlü, ötreli veya esreli ise farklı vecihlerde (şekillerde) okunabilir. Bu okuyuş şekillerini ancak öğretmeninizin uygulamasından öğrenebilirsiniz.

Örnek:

اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلٖينَ عَلٰي

Bu örnekte:

اَلْمُرْسَلٖينَ kelimesindeki ya (ي) med harfidir. Kelimenin sonunda durulduğunda, nun (ن) harfinin üzerinde geçici (ârızî) bir sükûn ortaya çıkar (اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلٖينْ عَلٰي).

Bu durumda med harfinden sonra geçici sükûn geldiği için medd-i ârız olur.

Lam (ل) harfi, dört elif miktarı uzatılarak okunur.

Eğer kelime üzerinde durulmaz ve okumaya devam edilirse kelimenin sonu اَلْمُرْسَلٖينَ şeklinde harekeli okunarak ve bir elif miktarı uzatılarak عَلٰي kelimesine geçilir.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

رَبِّ الْعَالَمِينَ – يَعْلَمُونَ – مِنَ النَّارِ

Yukarıda geçen medd-i ârızları örnekteki gibi açıklayınız ve tecvidli olarak okuyunuz.

3.5. Medd-i Lâzım

Med harfinden sonra lâzımî sükûn gelirse **medd-i lâzım** olur. Bir başka ifadeyle med harfinden sonra cezimli veya şeddeli bir harf gelirse medd-i lâzım olur.

Medd-i lâzım asli med üzerine üç elif ilave edilerek dört elif miktarı uzatılır.

Örnek: وَلَا الضَّالِّينَ

Bu örnekte:

Dad (ض) harfinden sonraki elif (ا) med harfidir.

Med harfinden sonra şeddeli lam harfi (لْ لِ = لِّ) gelmiştir. Şeddeli harflerdeki sükûn da lâzımî sükûndur.

Bu durumda med harfinden sonra lâzımî sükûn geldiği için medd-i lâzım olur.

Dad (ض) harfi, dört elif miktarı uzatılarak okunur.

Örnek : يٰسٓ

Mukatta'a harflerinden olan bu örneğin açılımı يَا سِينْ dir.

سِينْ deki ya (ي) med harfidir.

Med harfinden sonra cezimli nun (نْ) gelmiştir. Cezimli harflerin sükûnu da lâzımî sükûndur.

Bu durumda med harfinden sonra lâzımî sükûn geldiği için medd-i lâzım olur.

Sin (س) harfi, dört elif miktarı uzatılarak okunur.

NOT EDELİM

Medd-i lâzım kendi içerisinde dörde ayrılır:

1. Medd-i Lâzım Kelimeyi Müsakkale: Aynı kelimede med harfinden sonra med sebebi olan lâzımî sükûnun şeddeli olarak gelmesiyle oluşur.

Örnek: لَا تُضَارَّ

2. Medd-i Lâzım Kelimeyi Muhaffefe: Aynı kelimede med harfinden sonra med sebebi olan lâzımî sükûnun cezimli olarak gelmesiyle oluşur.

Örnek: آلْئٰنَ

3. Medd-i Lâzım Harfi Müsakkale: Med harfinden sonra med sebebi olan lâzımî sükûn ayrı bir harfte şeddeli olarak gelmesiyle oluşur.

Örnek: الٓمٓ (أَلِفْ لَآمِّيمْ)

4. Medd-i Lâzım Harfi Muhaffefe: Med harfinden sonra med sebebi olan lâzımî sükûn başka bir harfte cezimli olarak gelmesiyle oluşur.

Örnek: قٓ (قَافْ)

3.6. Medd-i Lîn

Üstün harekeden sonra gelen cezimli vav (ـَوْ) ve cezimli ya (ـَيْ) harflerine **lîn harfi** denir. Örneğin نَوْمٌ kelimesindeki vav ve خَيْرٌ kelimesindeki ya harfi, lîn harfidir.

Lîn harfinin bulunduğu kelime üzerinde vakıf yapıldığında (durulduğunda) lîn harfinden hemen sonra sükûn olduysa medd-i lîn meydana gelir ve lîn harfi uzatılarak okunur. Uzatma harekede değil, lîn harfinin mahrecinde yapılır.

Medd-i lînin sükûnu, lâzımî sükûn ya da ârızî sükûn olabilir. Kur'an-ı Kerim'de sadece iki yerde lîn harfinin sükûnu lâzımîdir. Bunlardan biri Meryem suresinin başındaki كٓهٰيٰعٓصٓ ayeti, diğeri ise Şûrâ suresinin başındaki عٓسٓقٓ ayetidir. Bu ayetlerdeki ayn (عٓ = عَيْنْ) lafızlarının sükûnu, lâzımî sükûndur.[5] Bu kelimeler okunurken tûl okuyuşta üç elif, tevassut okuyuşta da iki elif miktarı uzatılır. Bu iki yer dışında kalan medd-i lînlerin sükûnu ise ârızî sükûndur.

Medd-i lînin sükûnu, ârizî sükûn olursa, hızlı okuyuşta en az uzatma miktarı bir elif miktarı kadar olabilir. Orta okuyuşta iki elif, yavaş okuyuşta ise üç elif miktarı uzatılır. [6]

Örnek: مِنْ خَوْفٍ

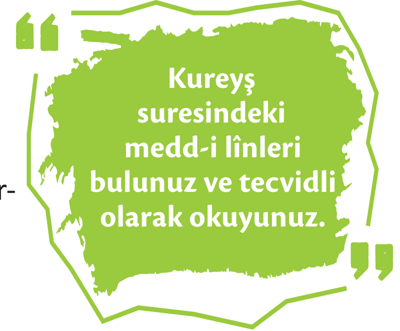
Bu örnekte:

Vav (و) lîn harfidir.

Kelimede durulduğunda, fe (ف) harfinin üzerinde ârızî bir sükûn ortaya çıkar.

Bu durumda lîn harfinden sonra sükûn geldiği için medd-i lîn olur.

Vav (و) harfi üç elif miktarı uzatılarak okunur.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

نَوْمٌ – دَآئِرَةُ السَّوْءِ – حَذَرَ الْمَوْتِ – عَلَيْهِ – جَنَّتَيْنِ – بِالْغَيْبِ

Yukarıdaki kelimelerde geçen medd-i lînleri, örnekteki gibi açıklayınız ve tecvidli olarak okuyunuz.

4. Tenvin ve Sakin Nun

Tenvin, sözlükte "nunlamak" anlamına gelir. Kelimelerin sonuna gelen ve cezimli nun sesi veren iki üstün (ـً), iki esre (ـٍ) ve iki ötreye (ـٌ) **tenvin** denir.

Tenvindeki cezimli nun sadece okuyuşta vardır, yazıda görülmez. Ayrıca bu nun vasıl (geçiş) hâlinde ortaya çıkar, vakıf (durma) hâlide kaybolur, okunmaz.

Örnek: اَحَدًا اَحَدَا – اَحَدٌ اَحَدْ – اَحَدٍ اَحَدْ

Kelimenin ortasında veya sonunda bulunan cezimli nuna da **sakin (harekesi olmayan) nun** denir.

Örnek: اَنْعَمْتَ – مَنْ

NOT EDELİM

Bir kelimede tenvin veya sakin nun varsa mutlaka orada dört tecvid kuralından biri bulunur.

Bunlar; ihfa, izhar, iklab ve idgamdır.

5 İsmail Karaçam, Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 309.
6 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 219.

5. İhfa

İhfa sözlükte "gizlemek" anlamına gelir.

Tenvin veya sakin nundan sonra nun sesinin asıl mahrecinin gizlenerek bir sonraki harfe katılmadan ve o harften tamamen ayırmadan okunmasına **ihfa** denir.

Tenvin veya sakin nundan sonra aşağıdaki 15 harften biri gelirse ihfa yapmak vacip olur:

NOT EDELİM

Sesin genizden (burun boşluğundan) getirilmesine **gunne** denir.

ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك

Bunlar aşağıdaki Arapça beytin ilk harflerinde toplanmıştır:

صِفْ ذَا ثَنَا جُودَ شَخْصٍ قَدْ سَمَا كَرَمَا ضَعْ ظَالِمًا زِدْ تُقًا دُمْ طَالِبًا فَتَرَي

İhfa'lı okuyuşta:

1. Dil damağa veya üst ön dişlere yapışmaz, doğal hâlinde serbest bırakılır ve arada hafif boşluk bırakılır.
2. Ses hem ağızdan hem de burundan (genizden) gelir.
3. Tenvin veya sakin nun gunneli okunur.
4. Gunneli okuyuş bir buçuk elif miktarı tutulur.[7]

Örnek: مَنْ ذَا الَّذِي

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda sakin nun vardır.
- Tenvinden sonra ihfa harflerinden zel (ذ) harfi gelmiştir.
- Bu durumda ihfa meydana gelir.
- Tenvinin nunu gizlenir ve ses genizden getirilerek bir buçuk elif miktarı tutulur.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

جَنَّاتٍ تَجْرِي – وَ فَتْحٌ قَرِيبٌ – اٰيَةٌ فِي – لَنْ تُغْنِيَ – فَمَنْ ثَقُلَتْ – اِنْ كُنْتُمْ

Yukarıda geçen ihfaları örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

6. İzhar

İzhar sözlükte "açığa çıkarmak" anlamına gelir. Tenvin veya sakin nundan sonra boğaz harflerinden biri geldiğinde, iki harfin arasının birbirinden ayrılarak nun sesinin açık bir şekilde okunmasına **izhar** denir. İzharın hükmü vaciptir.

İzhar ya da boğaz harfleri altıdır: ا ح خ ع غ هـ

7 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 159.

İzhar'lı okuyuşta:

1. Nun sesi asıl mahrecinden çıkarılır, gunne yapılmaz.
2. Nun sesi tutulmadan hemen bir sonraki harfe geçilir.

Örnek: رَسُولٌ أَمِينٌ

Bu örnekte:

Birinci kelimenin sonunda tenvin (ـٌ) vardır.
Sakin nundan sonra elif (ا) harfi gelmiştir.

- Bu durumda izhar meydana gelir.
- Nun harfi açık bir şekilde okunur, gunne yapılmaz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

أَنْعَمْتَ - وَانْحَرْ - فَإِنْ اَسْلَمُوا - نَبَاتًا حَسَنًا - عَزِيزٌ غَفُورٌ - جُرُفٍ هَارٍ

Yukarıda geçen izharları örnekteki gibi açıklayınız ve bu kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

7. İklab

İklab sözlükte "çevirmek, döndürmek, bir harfi başka bir harfe dönüştürmek" gibi anlamlara gelir. Tenvin veya sakin nundan sonra harekeli be (ب) harfi geldiğinde, nun (ن) harfinin, mim (م) harfine çevrilerek okunmasına **iklab** denir. İklabın hükmü de vaciptir.

İklab'lı okuyuşta:

1. Nun harfi mim harfine çevrilir.
2. Dil doğal hâlindeyken mim sesi genizden getirilerek gunneli okunur.
3. Gunneli okuyuş, dudakları bastırmadan bir buçuk elif miktarı tutulur.[8]

Örnek: تُنْبِتُ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda sakin nun harfi vardır. Tenvinden sonra harekeli be (ب) harfi gelmiştir.
- Bu durumda iklab meydana gelir.
- Sakin nunun, nun (ن) sesi, mim (م) sesine çevrilir. Dudakları bastırmadan ses genizden getirilir ve bir buçuk elif miktarı tutulur.

UYGULAYALIM

اَنْبِئُونِي ـ لَيُنْبَذَنَّ ـ مِنْ بَيْنِهِمْ ـ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ـ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ـ صُمٌّ بُكْمٌ

Yukarıda geçen iklabları örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

8 İsmail Karaçam, Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 350.

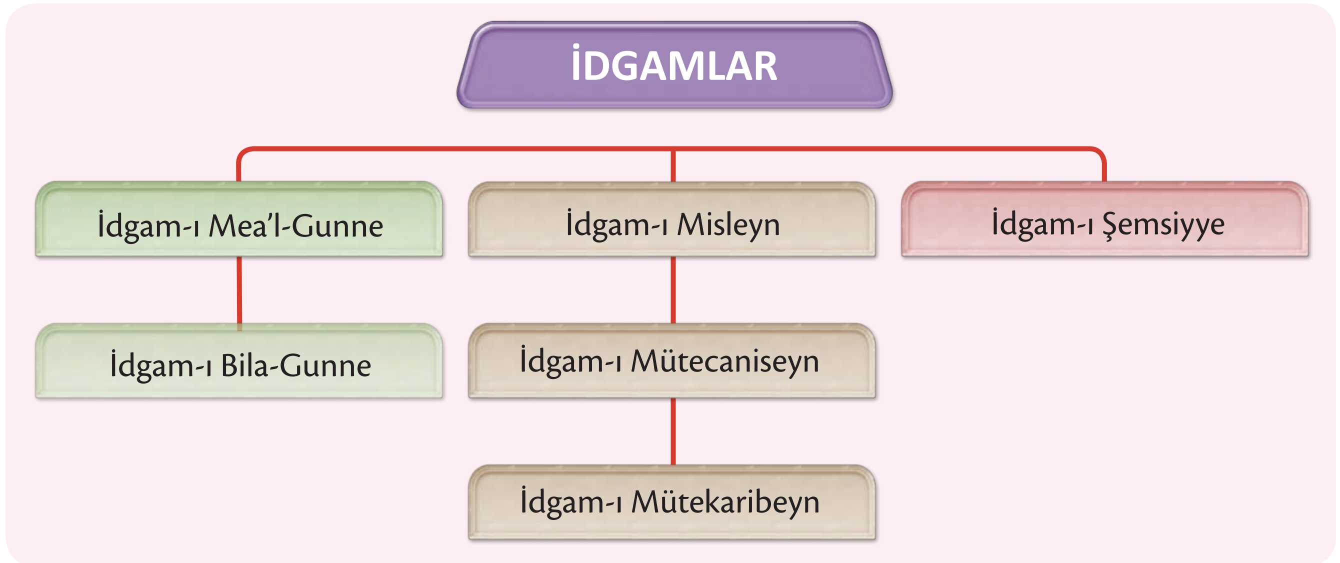
8. İdgamlar

İdgam sözlükte "bir şeyi diğerine katmak" anlamına gelmektedir. Birbirinin aynı veya mahreç ya da sıfat bakımından birbirine benzer veya yakın olan iki harften, sakin olan birinci harfin, harekeli olan ikinci harfe katılarak şeddeli okunmasına **idgam** denir.

Altı çeşit idgam vardır. Bunlardan ikisi tenvin ve sakin nunla, üçü diğer harflerle ilgilidir. Biri de elif lam (ال) takısından sonra meydana gelir.

İdgamın oluşması için;

- İdgam edilecek harfler, birbirinin aynı veya mahreç ya da sıfat bakımından birbirine benzer veya yakın olmalı,
- İdgam edilecek harflerden birincisi sakin, ikincisi harekeli olmalı,
- İdgam edilecek harfler yanyana olmalı, aralarına idgam yapılmasına engel başka bir harf girmemelidir.[9]

8.1. İdgam-ı Mea'l-Gunne

Tenvin veya sakin nundan sonra و, ن, م, ي harflerinden (يَمْنُو) biri gelirse idgam-ı mea'l-gunne olur. İdgam-ı mea'l-gunne, gunneli idgam demektir. Genizden gelen bir sesle (gunne) idgam yaparak okunur.

İdgam-ı mea'l-gunnede:

1. Tenvin veya sakin nun, kendinden sonraki harfe katılarak harf şeddelenir ve gunneli olarak okunur.
2. Gunneli okuyuş bir buçuk elif miktarı tutulur.[10]

Örnek: مَنْ يَعْمَلْ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda sakin nun vardır.
- Sakin nundan sonra ya (ي) harfi gelmiştir. Bu durumda idgam-ı me'al-gunne olur.
- Nun harfi ya harfine katılarak şeddelenir (مَيَّعْمَلْ).

9 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 228.
10 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 167.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

مَنْ يَشَآءُ – مِنْ مِثْلِهِ – مِنْ وَالٍ – عِظَامًا نَخِرَةً – نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ – حَسَنٍ وَاَنْبَتَهَا

Yukarıda geçen idgam-ı mea'l-gunneleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

NOT EDELİM

İdgam-ı mea'l-gunnede sakin nun ile يَمْنُو kelimesinde geçen harflerinin farklı kelimelerde olması şart olduğu için بُنْيَانٌ صِنْوَانٌ قِنْوَانٌ دُنْيَا kelimelerinde idgam yapılmaz. Bu kelimeler, izhar yapılarak okunur ve "tek kelime üzerinde yapılan izhar" (**izhar-ı kelime-i vahide**) adını alır.

8.2. İdgam-ı Bila-Gunne

Tenvin veya sakin nundan sonra ل ve ر kısaca (لَرْ) harflerinden biri gelirse idgam-ı bila-gunne olur. İdgam-ı bila-gunne, gunnesiz idgam demektir.

İdgam-ı bila-gunnede:

1. Tenvin veya sakin nun, kendinden sonraki harfe katılır ve harf şeddelenerek okunur.

2. Şeddelenen idgam harfi gunnesiz okunur.

Örnek: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda tenvin (ـٌ) vardır.
- Tenvinden sonra ra (ر) harfi gelmiştir.
- Bu durumda idgam-ı bila-gunne olur.
- Tenvinin nunu, ra harfine katılarak şeddelenerek okunur (مُحَمَّدُ رَّسُولُ اللّٰهِ).
- Gunne yapılmaz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ – مِنْ رَبِّكُمْ – غَفُورٌ رَحِيمٌ – مُصَدِّقًا لِمَا – بَشَرًا رَسُولًا – مِدَادًا لِكَلِمَاتِهِ

Yukarıda geçen idgam-ı bila-gunneleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

8.3. İdgam-ı Misleyn

Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harften birincisi sakin (cezimli), ikincisi harekeli olarak bir araya gelirse **idgam-ı misleyn** olur. Bu durumda birinci harf ikinci harfe katılarak şeddeli olarak okunur.

Örnek: اِضْرِبْ بِعَصَاكَ

Bu örnekte:

- اِضْرِبْ kelimesinin sonunda cezimli be (بْ) harfi vardır.
- Cezimli be harfinden sonra بِعَصَاكَ kelimesinin başında harekeli be (بِ) gelmiştir.
- Bu durumda idgam-ı misleyn olur.
- Cezimli be (بْ) harfi harekeli be harfine katılarak şeddeliymiş gibi اِضْرِبّعَصَاكَ şeklinde okunur. Harflerin arası ayrılmaz.

NOT EDELİM

İdgam-ı misleyn kendi içerisinde ikiye ayrılır. Bunlar; idgam-ı misleyn mea'l-gunne ve idgam-ı misleyn bila-gunnedir.

İdgam-ı misleyn mea'l-gunne: Mim (م) ve nun (ن) harfleri ile yapılan idgamdır. İdgam-ı misleyn mea'l-gunne, bir buçuk elif miktarı tutularak gunneli olarak okunur. Şeddeli nun ve şeddeli mim harfleri de bu gruba girer.

Örnek: اِنَّ– فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ– وَمَنْ نُعَمِّرْهُ –وَمِمَّا

İdgam-ı misleyn bila-gunne: Mim (م) ve nun (ن) dışında kalan diğer harflerin birbirine idgam edilmesiyle yapılan idgamdır. İdgam-ı misleyn bila-gunnede idgam yapılır, ancak gunne yapılmaz ve harfler tutulmaz.

Örnek: بَلْ لَجُّوا – قَدْ دَخَلُوا

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

مِنْ نَارٍ– لَهُمْ مَغْفِرَةٌ– عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ– اِذْ ذَهَبَ– اٰوَوْا وَنَصَرُوا– فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ

Yukarıda geçen idgam-ı misleynleri örnekteki gibi açıklayınız. Kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

8.4. İdgam-ı Mütecaniseyn

Mütecaniseyn sözlükte "benzer veya aynı türden iki şey" anlamına gelir.

Mahreçleri bir, sıfatları farklı olan harflerin birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak gelmesiyle birinci harfin ikinci harfe katılarak okunmasına **idgam-ı mütecaniseyn** denir.

Mahreçleri bir, sıfatları farklı olan bu harfler üç grupta toplanır:

İdgam her bir grubun kendi içinde gerçekleşir. Sakin olan birinci harf, harekeli olan ikinci harfe katılarak şeddeli okunur.

1. ث ذ ظ
2. ت د ط
3. م ب

Örnek: إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda cezimli te (تْ) harfi vardır.
- İkinci kelimenin ilk harfi de harekeli tı/ta (طَ) harfidir.
- Bu durumda mahreçleri aynı, sıfatları farklı olan harf gruplarından te (ت) ile tı/ta (ط) harfleri bir araya geldiği için idgam-ı mütecaniseyn olur.
- Cezimli harf harekeli harfe katılarak şeddeli tı/ta (إِذْ هَمَّطَّائِفَتَانِ) şeklinde okunur. Te (ت) sesi çıkarılmaz.

Örnek: يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا
ادغام

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda sakin "ba" (بْ) harfi vardır.
- İkinci kelimenin başında ise harekeli "mim" (مَ) harfi vardır.
- Bu durumda birici harf ikinci harfe katılır ve idgam yapılılarak okunur.
- "Ba" ve "mim" harfinin bir araya gelmesiyle oluşan idgam çeşidi Kur'an'ı Kerim'de sadece Hûd suresinin 42. ayetinde geçmektedir.

NOT EDELİM

م harfi ب harfinden önce gelirse, dudak ihfası (ihfa-i şefevî) olur.

عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

اِذْ ظَلَمُوا – يَلْهَثْ ذٰلِكَ (*) – اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ – عَبَدْتُمْ – فَرَّطْتُمْ – وَدَّتْ طَائِفَةٌ

Yukarıda geçen idgam-ı mütecaniseynleri örnekteki gibi açıklayınız. Kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

* Kur'an-ı Kerim'de sadece A'râf suresi 176. ayette vardır.

8.5. İdgam-ı Mütekaribeyn

Mütekaribeyn sözlükte "birbirine yakın iki şey" anlamına gelir. Mahreçleri ve sıfatları birbirine yakın olan harflerin birbirine katılarak okunmasına **idgam-ı mütekaribeyn** denir.

Bu harfler iki grupta toplanır:

1. ك ق	2. ر ل

İdgam her bir grubun kendi içinde gerçekleşir. Sakin olan birinci harf, harekeli olan ikinci harfe katılarak şeddeli okunur.

"Kaf" (ق) ve "kef" (ك) harf grubuyla ilgili Kur'an'ı Kerim'de tek örnek Mürselât suresinin 20. ayetinde geçen اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ kelimesidir.

Örnek: بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda cezimli lam (لْ) harfi vardır.
- İkinci kelimenin başında da harekeli ra (رَ) harfi gelmiştir.
- Bu durumda mahreçlerinde ve sıfatlarında yakınlığı olan harf gruplarından lam harfinden sonra ra harfi geldiği için idgam-ı mütekaribeyn olur.
- Cezimli lam (لْ) harfi, ra (رَ) harfine katılarak (بَرَّفَعَهُ اللّٰهُ) şeklinde şeddeli okunur. Lam harfi okunmaz.

NOT EDELİM

Lam ve ra harfleri arasında idgam yapabilmek için lam harfinin önce gelmesi gerekir.

وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ ve رَبَّنَا اغْفِرْ لِي örneklerinde olduğu gibi, ra (ر) harfi önce gelirse idgam yapılmaz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

قُلْ رَبِّ – اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ

Yukarıda geçen idgam-ı mütekaribeynleri örnekteki gibi açıklayınız. Kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

8.6. İdgam-ı Şemsiyye

Arapça'da isimlerin başına gelen ve onları belirli (marife) yapan "Elif lam takısı"na (اَلْ) "Lâm-ı tarif" (belirlilik takısı) denir. Lâm-ı tariften sonra şemsi harflerden biri geldiğinde, lam harfi sonraki harfe katılarak şeddeli okunur. Buna **idgam-ı şemsiyye** denir.

Arap alfabesindeki harflerden on dördü şemsidir:

Şemsi harflerden önce gelen lam harfi yazıldığı hâlde okunmaz. Kendisinden sonraki şemsi harfe şedde konulur.

ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

Örnek: اَلشَّمْسُ

Bu örnekte:

- Kelimenin başında elif lam takısı (اَلْ) vardır.
- Elif lam takısından sonra şemsi harflerden şın (ش) gelmiştir.
- Bu durumda idgam-ı şemsiyye meydana gelir.
- Elif lam takısının lamı okunmaz. Şın harfi (اَلشَّ) şeklinde şeddeli olarak okunur.

NOT EDELİM

İdgam-ı şemsiyye, nun (ن) harfiyle oluşursa nun harfinde bulunan gunne sıfatı nedeniyle idgam-ı şemsiyye, bir buçuk elif miktarı tutularak okunur.

Örnek: وَالنَّجْمِ

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

اَلنَّاسُ – اَلرَّحِيمِ – اَلتَّوَّابُ – اَلرِّزْقُ – اَلذِّكْرُ – اَلصَّبْرُ

Yukarıdaki idgam-ı şemsiyye olan kelimeleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

8.7. İzhar-ı Kameriyye

Lâm-ı tariften sonra kameri harflerden biri geldiğinde lam harfi kendinden sonraki harfe katılmadan açık bir şekilde okunur. Buna **izhar-ı kameriyye** denir.

Arap alfabesinde şemsi harflerin dışında kalan on dört harfe, **kameri harfler** denir. Bunlar;

ابْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ cümlesinde bir araya getirilen ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م و هـ ي harfleridir.

Örnek: اَلْقَمَرُ

Bu örnekte:

- Kelimenin başında elif lam takısı (اَلْ) vardır.
- Elif lam takısından sonra kameri harflerden kaf (ق) gelmiştir.
- Bu durumda izhar-ı kameriyye meydana gelir.
- Elif lam takısının lamı, cezimli ve açık bir şekilde okunur. İdgam yapılmaz.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

اَلْحَمْدُ – اَلْخَيْرُ – اَلْكِتَابُ – اَلْمُلْكُ – وَالْعَصْرِ – اَلْغَيْبُ

Yukarıdaki izhar-ı kameriyye olan kelimeleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

9. Sakin Mim'in Okunuş Şekilleri

Cezimli mim (مْ) harfine "sakin mim" denir. Sakin mimin okunuşuyla ilgili üç tecvid kuralı vardır:

1. Sakin mimden sonra harekeli mim harfi gelirse **idgam-ı misleyn mea'l-gunne** olur.

Bu durumda;

- İki mim harfi birbirine katılarak şeddelenir.
- Şeddeli mim harfi gunneli okunur.
- Gunneli okuyuş, bir buçuk elif miktarı tutularak yapılır.

Örnek: فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

2. Sakin mim (مْ) den sonra harekeli be (ب) harfi gelirse **dudak ihfası (ihfa-i şefevî)** olur.

Bu durumda;

- Sakin mim gunneli okunur.
- Gunneli okuyuş, dudakları fazla bastırmadan bir buçuk elif miktarı tutularak yapılır.

Örnek: تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ

Bu örnekte:

- Birinci kelimenin sonunda sakin mim (مْ) vardır.
- İkinci kelimenin başında be (ب) harfi gelmiştir.
- Bu durumda ihfa-ı şefevî (dudak ihfası) meydana gelir.
- Sakin mim sesi dudakları bastırmadan genizden getirilir ve mim harfi bir buçuk elif miktarı tutularak okunur.

3. Sakin mimden sonra mim ve be'nin dışındaki diğer harflerden biri gelirse **sakin mimin izharı (izhar-ı şefevî)** olur.

Bu durumda;

- Sakin mimde idgam yapılmaz.
- Gunne yapılmaz. İzharda olduğu gibi harf, cezimli ve tutulmadan okunur.

Örnek: لَكُمْ دِينُكُمْ

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا – وَهُمْ فِيهَا – اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ

أَنَّهُمْ مُلَاقُوا – كَمْ مِنْ فِئَةٍ – ذَلِكُمْ بَلَٓاءٌ

Yukarıdaki sakin mim'in okunuşu ile kelimeleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

10. Kalkale

Sözlükte "sarsmak, depreştirmek, kımıldatmak" anlamına gelir.

د, ج, ب, ط, ق (قُطْبُ جَدٍ) harflerinden biri kelimenin ortasında veya sonunda cezimli olarak geldiğinde ya da bu harfler üzerinde vakıf yapıldığında (durulduğunda) harflerin mahrecinin kuvvetli bir şekilde sarsılmasına yani vurgulu tonla okunmasına **kalkale** denir. Kalkale yapmanın hükmü vaciptir.

Kalkale yaparken:

- Kalkale sesi, bir önceki harfin harekesine uygun çıkarılır.
- Kalkale harfine hareke verilmez.

Örnek: يَدْخُلُونَ

Bu örnekte:

- د, ج, ب, ط, ق harflerinden dal (د) harfi cezimli olarak geldiği için kalkale vardır.
- Dal (د) harfi kendinden önceki harfin harekesine uygun olarak vurgulu bir ses tonuyla okunur.

NOT EDELİM

- Harekeli olan kalkale harflerinin üzerinde cezimli olarak durulduğunda yine kalkale olur.

Örnek:

قُلْ هُوَ اللّٰهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

يَقْتُلُونَ – اَطْعَمَهُمْ – سُبْحَانَكَ – تَجْرِي – فَادْعُ لَنَا

Yukarıda geçen kalkaleleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

11. Ra'nın Hükümleri

Kur'an-ı Kerim tilavetinde ra (ر) harfinin kendine özgü okunuşu vardır. Ra harfi harekesine veya kendinden önceki ve sonraki harflerin durumuna göre kalın ya da ince okunabilir, bazen de hem kalın hem de ince okunabilir. Ra harfi ile ilgili tecvid kurallarını üç bölümde inceleyebiliriz.

A. Ra Harfinin Kalın Okunduğu Durumlar

1. Ra harfinin harekesi üstün veya ötre ise kalın okunur.

Örnek: اَلَمْ تَرَ   يَمُرُّ

2. Ra harfi sakin olursa kendinden önceki harfin harekesine bakılır, üstün veya ötre ise ra kalın okunur.

Örnek: وَانْحَرْ   فَانْصُرْنَا

3. Hem ra harfi hem de ra harfinden önceki harf sakin olursa daha önceki harfin harekesine bakılır, bu harfin harekesi üstün veya ötre ise ra kalın okunur.

Örnek: شَكُورْ   وَالْعَصْرْ

4. Ra harfi sakin olup kendinden önceki harf esreli olursa ve ra'dan sonra isti'lâ harfleri denilen kalın harflerden (خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ) kelimelerinde geçen harflerden birisi gelirse ra kalın okunur.

Örnek: فِرْقَةٍ   مِرْصَادٍ

5. Ra harfi sakin olur ve kendinden önce de arızî (sonradan oluşan) esreli vasıl hemzesi gelirse ra kalın okunur. Bir önceki kelimeyle birleştirilmiş olsa da kalın okunur.

Örnek: اِرْجِعِي لِمَنِ ارْتَضَي

NOT EDELİM

Kelime başında bulunan ve kelimenin kökünden olmayan yalnız yazıldığı zaman okunan, başka harften sonra geldiğinde okunmayan hemzeye **vasıl hemzesi** denir.

Örnek:

وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

B. Ra Harfinin İnce Okunduğu Durumlar

1. Ra harfinin harekesi esre ise ince okunur.

Örnek: رِحْلَةَ رِجَالٌ

2. Ra harfi sakin olursa kendinden önceki harfin harekesine bakılır, esre ise ra ince okunur.

Örnek: فَذَكِّرْ وَاسْتَغْفِرْهُ

3. Hem ra harfi hem de ra harfinden önceki harf sakin olursa daha önceki harfin harekesine bakılır, esre ise ra ince okunur.

Örnek: خَبِيرْ حِجْرْ

4. Ra harfi sakin, kendinden önce lin harflerinden ya (ي) olursa ra ince okunur. Başka bir ifadeyle lîn harfi olan ya'dan sonra gelen ra harfi üzerinde durulursa ra ince okunur.

Örnek: سَيْرْ خَيْرْ

C. Ra Harfinin Kalın ve İnce Okunabildiği Durumlar

Kalın ve ince okunduğu yerlerin dışında kalan ve az sayıda örneği bulunan aşağıdaki üç durumda ise sakin ra harfi (رْ) hem kalın hem de ince okunabilir:[11]

1. İsti'lâ harfi harekesi esre olduğu zaman ra kalın ya da ince okunabilir.

Örnek: كُلُّ فِرْقٍ

2. Ra harfi sakin olur, kendinden önce sakin ta (ـطْ) veya sakin sad (ـصْ) harfi bulunur ve bundan önceki harfler de esreli olursa ra kalın veya ince okunabilir.

Örnek: عَيْنَ الْقِطْرْ مِنْ مِصْرْ

3. Ra harfi üzerinde durulduğunda ra kalın veya ince okunabilir.

Örnek: فَاَسْرِ اَنْ اَسْرِ اِذَا يَسْرِ

11 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 181.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

اَلرَّحِيمُ – مَرْيَمُ – فَذْكُرِ اسْمَ – وَ اسْتَغْفِرْهُ – لَبِالْمِرْصَادِ – اَمِ ارْتَابُوا

Yukarıda geçen ra harflerinin okunuş kurallarını açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

12. Lafzatullah'taki Lam Harfinin Okunuşu

Lafzatullah, "Allah lafzı" demektir. Buna "lafza-i celal" (yüce kelime) de denilir.

Lam harfi aslında ince harflerdendir. Bu harf, Allah lafzında iki şekilde okunur:

1. Lâm harfinden (ل) önceki harfin harekesi üstün veya ötre olursa lâm harfi kalın okunur.

Örnek:

هُوَ اللّٰهُ — نَصْرُ اللّٰهِ

2. Lâm harfinden (ل) önceki harfin harekesi esre ise lâm harfi ince okunur.

Örnek:

بِسْمِ اللّٰهِ — أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

قَالَ اللّٰهُ – رَسُولُ للّٰهِ – وَ إِذْ قَالَ اللّٰهُمَّ – فِي سَبِيلِ للّٰهِ – قُلِ اللّٰهُمَّ – اِتَّقِ اللّٰهَ

Yukarıda geçen lafzatullah ifadelerindeki lam harfinin okunuşunu, örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

13. Sekte

Sözlükte "susmak, konuşmayı ve okumayı kesmek" anlamına gelen **sekte**; Kur'an okurken nefes almadan sesi bir müddet kesip okumaya devam etmektir. Sekte yapılacak yerde ses kesilir ve kısa bir süre bekledikten sonra okumaya devam edilir. İmam Asım kıraatında dört yerde sekte yapılır.

1. Yâsîn suresinin 52. ayetinde:

مِنْ مَرْقَدِنَاۜ هٰذَا
سكتة

2. Mutaffifîn suresinin 14. ayetinde:

كَلَّا بَلْ رَانَ
سكتة

3. Kıyâme suresinin 27. ayetinde:

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ
سكتة

4. Kehf suresinin 1 ve 2. ayetleri arasında:

عِوَجًا ۝ قَيِّمًا
سكتة

Örnek: مِنْ مَرْقَدِنَا هٰذَا
سكتة

Bu örnekte:

- مَرْقَدِنَا kelimesi ile هٰذَا kelimesi arasında sekte işareti vardır.
- Bu durumda مِنْ مَرْقَدِنَا okunduktan sonra ses kesilir, nefes almadan هٰذَا kelimesi okunarak kıraata devam edilir.

NOT EDELİM

Kehf suresinin 1. ayetinde sekte yapılacak yer ayet sonunda olduğu için durulur ve sekte yapılmaz. Fakat ayetler birleştirilmek istenirse عِوَجًا kelimesinde medd-i tabiî yapılarak elif üzerinde durulur, sekte yapılır ve nefes almadan عِوَجًا ۝ قَيِّمًا şeklinde okumaya devam edilir.

AÇIKLAYALIM-UYGULAYALIM

كَلَّا بَلْ رَانَ – وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ
سكتة سكتة

Yukarıdaki ayetlerdeki sekteleri örnekteki gibi açıklayınız ve kelimeleri tecvidli olarak okuyunuz.

NOT EDELİM

Zamirin (ـه) kendine özgü bir okunuşu vardır:

1. Zamirden (ـه) önceki harf harekeli olduğu zaman, zamir uzatılarak okunur.

Örnek:

بَيْنَهُ - قَلْبُهُ - مِثْلِهِ - بِهِ

Bu örneklerde;

- Kelimenin sonunda zamir vardır.
- Zamirden önceki harf harekelidir.
- Bu durumda kelimenin sonundaki zamir "beynehû, kalbuhû, mislihî ve bihî" şeklinde uzatılarak okunur.

2. Zamirden (ـه) önceki harf cezimli veya harekesiz olduğunda zamir uzatılmaz.

Örnek:

قَتَلُوهُ - عَلَّمْنَاهُ - عَلَيْهِ - مِنْهُ

3. Zamirden (ـه) önceki harf harekeli olduğu hâlde geçiş yapılarak sonraki bir kelimeye bağlanırsa zamir uzatılmadan okunur.

Örnek:

لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ - عَلَّمَهُ اللّٰهُ- أَنَّهُ الْحَقُّ - لَهُ الْمُلْكُ

4. Bazı kelimelerdeki ـه 'ler ise zamir olmayıp kelimenin aslından olduğu için uzatılmadan okunur.

Örnek:

لَمْ يَنْتَهِ - لَمْ تَنْتَهِ - مَا نَفْقَهُ - فَوَاكِهُ

5. Zümer suresinin 7. ayetindeki يَرْضَهُ لَكُمْ lafzında bulunan zamir uzatılmadan zayıf bir sesle ve hızlıca okunur. Bu okuma şekline **ihtilas** denir.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Med harfinden sonra hemze gelir ve hemze ile med harfi aynı kelimede bulunursa aşağıdaki tecvid kurallarından hangisi uygulanır?

A) Medd-i tabiî

B) Medd-i muttasıl

C) Medd-i munfasıl

D) Medd-i lîn

E) Medd-i ârız

2. تَأْمُرُونِّي kelimesinde aşağıdaki tecvid kurallarından hangileri vardır?

A) Medd-i munfasıl ve medd-i tabiî

B) Medd-i lîn ve medd-i tabiî

C) Medd-i muttasıl ve medd-i tabiî

D) Medd-i lâzım ve medd-i tabiî

E) Medd-i ârız ve medd-i lîn

3. اِنَّ هٰذِهٖ اُمَّتُكُمْ ifadesinde, aşağıdaki medlerden hangisi vardır?

A) Medd-i muttasıl

B) Medd-i lîn

C) Medd-i munfasıl

D) Medd-i ârız

E) Medd-i lâzım

4. هٰٓؤُلَٓاءِ kelimesindeki medler için aşağıda verilen sıralamalardan hangisi doğrudur?

A) Medd-i muttasıl ve medd-i munfasıl

B) Medd-i muttasıl ve medd-i tabiî

C) Medd-i munfasıl ve medd-i muttasıl

D) Her ikisi de medd-i munfasıl

E) Her ikisi de medd-i muttasıl

5. I. Medd-i tabiî

II. Medd-i muttasıl

III. Medd-i munfasıl

IV. Medd-i lâzım

V. Medd-i ârız

VI. Medd-i lîn

Uzun med işareti (~) yukarıdaki med çeşitlerinden hangilerini gösterir?

A) I, II ve III B) I, III ve IV C) II, III ve IV

D) IV, V ve VI E) III, V ve VI

6. Aşağıdaki harf gruplarından hangisi idgam-ı mütekaribeyne aittir?

A) (ط) (د) (ت)

B) (ظ) (ذ) (ث)

C) (ر) (ل)

D) (م) (ب)

E) (ل) (ك) (ق)

7. Sakin mimle ilgili verilen bilgilerden hangisi <u>yanlıştır?</u>

A) Sakin mimden sonra ba (ب) gelirse ihfa-ı şefevî olur.

B) Sakin mimden sonra mim (م) gelirse idgam-ı misleyn me'al-gunne olur.

C) Sakin mimden sonra mim (م) ve be'nin (ب) dışındaki harfler gelirse izhar-ı şefevî olur.

D) Sakin mimden sonra nun (ن) gelirse idgam-ı misleyn mea'l-gunne olur.

E) Sakin mimden sonra be (ب) harfi geldiğinde gunneli okuyuş gerçekleşir.

8. Ra harfinin okunuşu ile ilgili verilen kurallardan hangisi <u>doğru değildir?</u>

A) Ra harfinin harekesi üstün veya ötre ise kalın, esre ise ince okunur.

B) Ra harfi sakin olup kendinden önceki harfin harekesi üstün veya ötre ise kalın, esre ise ince okunur.

C) Ra harfi sakin, ondan önceki de sakin olursa bir öncekine bakılır üstün veya ötre var ise kalın, esre varsa ince okunur.

D) Lîn harfi olan ya harfinden sonra gelen ra harfinde vakıf yapılırsa ra kalın okunur.

E) Ra harfi sakin olup kendinden önce esreli bir vasıl hemzesi gelirse ra kalın okunur.

9. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde sekte olan sureler doğru olarak sıralanmıştır?

A) Yâsîn, Mutaffifîn, Secde, Kıyâme

B) Kehf, Yâsîn, Kıyâme, Mutaffifîn,

C) Fussilet, Kıyâme, Yâsîn, Mücadele

D) Ankebut, Fussilet, Kehf, Ahzap

E) Mülk, Mutaffifîn, Kıyâme, Yâsîn

10. Birbirinin aynı ya da birbiriyle aynı cinsten olan veya birbirine yakınlığı bulunan iki harften sakin olanın harekeli olana katılmasına .... denir.

Yukarıdaki noktalı yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Kalkale B) Sekte C) İdgam D) İhfa E) İklab

B. Aşağıdaki bilgilerden doğru olanı "D", yanlış olanı "Y" ile işaretleyiniz.

(.....) Hem durulduğunda hem de geçildiğinde var olan sükûna, ârızî sükûn denir.

(.....) Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okuma kurallarını içeren ilme tecvid denir.

(.....) Medd-i ârız olan yerde durulmayıp geçilirse, dört elif miktarı uzatılarak geçilir.

(.....) Şeddeli olan harflerin birincisi her zaman cezimlidir.

(.....) Medd-i lâzım, normal okuyuşlarda dört elif, hızlı okuyuşlarda bir elif miktarı uzatılır.

(.....) Medd-i lîndeki uzatma, lîn harfi üzerinde yapılır.

(.....) Med harfinden sonra şeddeli bir harf gelirse medd-i ârız olur.

(.....) "Kur'an'ı tertil ile oku!" emri, tecvidli okuyuşu da içine alır.

(.....) Tenvin kelime sonlarında, sakin nun ise kelime ortasında veya sonunda olur.

(.....) Genizden (burun boşluğundan) gelen sese idgam denir.

(.....) İklabda dudaklar bastırılmadan normal bir şekilde birleştirilir.

(.....) Sakin nundan sonra nun gelirse idgam misleyn me'al-gunne olur.

(.....) Mahreçleri aynı sıfatları farklı olan harfler bir araya gelirse idgam-ı mütekaribeyn olur.

(.....) İdgam-ı şemsiye ve izhar-ı kameriye elif lam takısı ile ilgili tecvid kurallarıdır.

(.....) Kur'an'da on dört yerde sekte vardır.

C. Aşağıda numaralandırılmış kelimelerdeki tecvidleri yazınız.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقٖيمَۙ ﴿﴾ صِرَاطَ الَّذٖينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْۙ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّٓالّٖينَ ﴿﴾

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَاراًۚ فَلَمَّٓا اَضَٓاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُورِهِمْ
وَتَرَكَهُمْ فٖي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿﴾ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَۙ ﴿﴾ اَوْ
كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَٓاءِ فٖيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌۚ يَجْعَلُونَ اَصَابِعَهُمْ فٖٓي اٰذَانِهِمْ
مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللّٰهُ مُحٖيطٌ بِالْكَافِرٖينَ ﴿﴾

1. Medd-i tabiî
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....